

Вонсович Сергій Геннадійович

Концепт «євроінтеграція»: історико-політологічний дискурс

УДК 327.502:477
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.5>

Вонсович Сергій Геннадійович
доктор політичних наук,
професор кафедри політології
та філософії
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61,
м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька область, Україна

Статтю присвячено концептуальному аналізу поняття «євроінтеграція» з метою виокремлення як актуальності, так і важливості зазначених напрямів і підходів до розуміння темпоральної змінюваності змісту й цілей у політиці. З'ясовано чинники зародження та розвитку концепту, ідейно-теоретичне обґрунтування мети, цілей і напрямів політики євроінтеграції, що сформували сутність концепту «євроінтеграція»; проаналізовано форми й підходи різних теоретичних напрямів формування європейської інтеграції. Доведено, що в основі об'єднаної після Другої світової війни Європи ХХ ст. міститься теза про спільну загальноєвропейську ідентичність та значний економічний потенціал для інтеграції європейських держав. Європейська культура, ідентичність, цінності, спадок завжди є пріоритетом у публічних дискусіях як аргумент на користь безаляційної єдності Європи. Проаналізовано різний спектр теорій європейської інтеграції, які є важливими в умовах сучасних європейських практик, зокрема федералізм і неофедералізм, функціоналізм та неофункціоналізм, інституціоналізм, міжурядовість (інтердержавний інтеграціалізм). На основі проаналізованих фактів та теоретичного базису зроблено висновок про навздогінний характер концептуалізації євроінтеграційних процесів. Попри те, що наукове обґрунтування європейської інтеграції спирається на теорії міжнародних відносин та інтеграції, концептуальні сценарії і підходи до визначення стану й перспектив розбудови Європейського Союзу виходять із практики розвитку наднаціональної спільноти, стосунків між країнами-членами, запиту нерезидентів щодо розширення меж Європейського Союзу. Підкреслено, що описані теоретичні моделі, які формують концепт, об'єднують пріоритетність економічного складника, позаяк саме економічні рушії, утілені в ідеї спільного ринку та інших пріоритетів для держав – членів Європейського Союзу, мотивували учасників спільноти консолідувати зусилля задля укріплення позиції Європейського Союзу, його розвитку, а часом і просто збереження. З'ясовано, що головним констатуючим висновком є зміна євроінтеграційної сутності саме в контексті трансформації принципу цілепокладання: від об'єднання заради монопольного панування через ідею миру, прагнення економічної самодостатності та конкурентоспроможності до пошуку шляхів збереження цілісності Європейського Союзу і маркерів його ідентичності.

Ключові слова: концепт, теорія політики, теорії міжнародних відносин, євроінтеграція, історико-політологічний дискурс, методологія політичної науки.

Вступ. Ідея європейської інтеграції не є новою. Протоєвроінтеграційні (силові) практики спостерігалися в політиці імперського Риму; відверто силовими були спроби об'єднання Європи Наполеоном Бонапартом, В. Леніним, А. Гітлером, Й. Сталінін. До ідеї об'єднання Європи зверталися мислителі Ж.-Ж. Руссо, І. Кант та інші. Проте об'єднання Європейського континенту, яке привело до створення Європейського Союзу (далі – ЄС) у сучасному форматі, можна назвати найбільш успішною та найбільш досліджуваною спробою європейської інтеграції. Тому вивчення євроінтеграційних процесів є перспективним напрямом розвитку наукової дискусії як на світовому, так і на регіональному рівнях та має спиратися на потужну теоретико-методологічну базу.

Проблеми європейської інтеграції знайшли відображення в роботах таких зарубіжних науковців минулого й сучасності, як Е. Балладюр, Б. Блоед, Ш. Браун Уеллс, Х. Валлас, М. Гілберт, Д. Дайнен, Р. Дарендорф, Т. Джудт, К. Дойч, У. Лак'єр, Л. Ліндберг, Д. МакКормік, Д. Маркуан, А. Мілвард, Д. Мітрані, Ж. Моне, А. Моравчік, Д. Най, Дж. Піндер, Б. Росамонд, А. Спінеллі, А. Стааб, П. Тейлор, Е. Хаас, Ю. Хабермас, С. Хікс, У. Хічкок, С. Хофф-

ман, С. Шайнгольд, Ф. Шіммельфеніг, Ф. Шміттер, Х. Шульц та інші. Водночас теоретико-методологічні аспекти дослідження набули свого відображення у працях українських політологів, істориків, економістів, з-поміж яких – М. Басараб, А. Береза, Н. Буренко, Н. Гордіюк, В. Дем'янець, Д. Дубов, В. Дуткевич, Л. Кіцила, І. Коваль, О. Ковальова, С. Кондратюк, В. Копійка, А. Костенко, Ю. Палагнюк, В. Панова, О. Полтораков, О. Семенюк, О. Снігір, Р. Філоненко, О. Яніна, Л. Ярова, М. Багмет, І. Березовська, Т. Герасимчук, С. Євагелос, В. Завадський, Є. Кіш, О. Лященко, А. Мартинов, І. Тодоров та інші.

Отже, концепт «євроінтеграція» є багатоаспектним із позицій політологічного дискурсу, при цьому він залишається предметом та об'єктом постійних наукових досліджень. Водночас є необхідність продовження наукових розробок із зазначеної наукової проблеми. Відтак **метою статті** є аналіз ретро-політологічного дискурсу змісту, специфіки та перспектив концепту «євроінтеграція».

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких взаємопов'язаних **завдань**: з'ясувати чинники зародження й розвитку ідейно-теоретичного обґрунтування мети, цілей і напрямів політики

євроінтеграції, що сформували сутність концепту «євроінтеграція»; проаналізувати форми та підходи різних теоретичних напрямів формування європейської інтеграції.

Методи дослідження. Методологічна рамка дослідження спирається на застосування синергетичного методу, а ретроспективно-політологічний аналіз застосовано для розкриття змісту ключових періодів науково-теоретичного осмислення проблематики євроінтеграції.

Результати. Вважається, що приблизно з XIV ст. бере початок історія формування європейських проєктів, які орієнтувалися, зокрема, на посилення національної державності, вирішення суперечки між світською і духовною владою, пошук союзників та односторонців у досить закритому ще просторі міждержавних відносин. Так, проєкт французького правника П. Дюбуа (початок XIV ст.) полягав у формуванні «собору» за участю світської знаті та католицьких князів для недопущення конфліктних ситуацій і спільного арбітражу для вирішення вже існуючих суперечок. Мета об'єднання французьких феодалів міститься в назві трактату П. Дюбуа «Припинення війн та суперечок у королівстві Франції» [4]. Схожі ідеї об'єднання виникали в італійських мислителів Д. Аліг'єрі та Е. Пікколаміні (кінець XIV–XV ст.), а також у чеського державника І. Подебрада, який у праці «Трактат про встановлення миру у світі християнському» [2, с. 107] структурував та описав увесь план об'єднання Європи, виділивши статут організації європейських держав, яка в перспективі могла трансформуватися у всесвітнє об'єднання. Французький герцог М. Сюллі у трактаті «Великий проєкт» (початок XVII ст.) передбачав створення європейської конфедерації у складі 15 рівнозначних держав, якими керували би шість регіональних рад із центрами в найбільших містах «союзних територій». Ієрархічно над радами мала розміститися «Всехристиянська рада» із 40 представників від кожної держави-учасниці [5, с. 48]. Така тенденція знайшла віддзеркалення у працях мислителів XVII–XIX ст. (Ш. Сен-П'єра, В. Пенна, І. Канта). У праці «До вічного миру» І. Кант висловив думку про необхідність створення інституту громадянства об'єднаних держав у форматі федерації. Саме така конфігурація міждержавних відносин дасть змогу уникнути збройних конфліктів. Із цього постає продовження традиції вбачати в об'єднанні країн миротворчу мету. У XIX ст. французький мислитель А. де Сен-Сімон доповнив політичне підґрунтя федералізму виміром індустріального розвитку Європи [5, с. 50–51].

В основі об'єднаної після Другої світової війни Європи XX ст. міститься теза про спільну загальноєвропейську ідентичність та значний економічний потенціал для інтеграції європейських держав. Європейська культура, ідентичність, цінності, спадок

завжди є пріоритетом у публічних дискусіях як аргумент на користь безапеляційної єдності Європи.

Р. Шуман, один з ідеологів об'єднаної Європи, писав про загальноєвропейські ментальні зміни, які відбулися після Другої світової війни. Зокрема, він зазначав: «Щаслива або нещасна доля одного народу вже не може лишити всі інші народи байдужими. Думаючий європеєць уже позбавлений макіавеллістської радості з приводу негараздів сусіда: у нас спільна доля, тому удачі й негаразди сусідів тепер стосуються кожного... Кожна європейська країна на рівні інстинктів має відчувати свою включеність у спільні зв'язки та залежності, адже тільки так Європа здатна відстоювати свої інтереси перед ворожими коаліціями, які загрожують усій цивілізації» [16, с. 64–65]. Пріоритетність об'єднання Європи автор також аргументував зневірою в ефективності Організації Об'єднаних Націй у протистоянні глобальним загрозам.

Із числа теорій європейської інтеграції, які є важливими в умовах сучасних європейських практик, можна виокремити федералізм і неофедералізм, функціоналізм та неофункціоналізм, комунікативізм, інституціоналізм, міжурядовість (інтерговернменталізм) тощо.

Теорія федералізму й неофедералізму (її прибічниками є П. Дюкло, Д. Елезер, А. Етціоні, Ж. Монне, Ч. Пентланд, Д. Сіджанські, А. Спінеллі, Е. Уїстріч, К. Фрідріх) найчастіше знаходила відгуки в дослідників і розробників ідей євроінтеграції. Хоча офіційно Європейський Союз не був та не є федерацією, однак спільнота дотримується ключових принципів федералізму: дуалізму суверенітетів, автономії держав-членів та їх участі в ухваленні загальних рішень. Ще низку принципів було закріплено Маастрихтським договором, зокрема щодо відсутності внутрішніх кордонів, обігу спільної валюти, принцип субсидіарності тощо [19]. Сутність федералізму як течії зумовлює уявлення про його мету в контексті європейської інтеграції, а саме формування сталої структури та системи взаємодії держав на засадах взаємної вигоди і відповідальності з урахуванням певної автономії членів організації. На думку федералістів Ж. Монне та П. Дюкло, метою інтеграції є створення союзу людей у межах однієї політичної площини, натомість Д. Елезер, А. Спінеллі та К. Фрідріх припускали розвиток національної держави до масштабу наднаціональної [11; 17]. Американський політолог Ч. Пентланд називає кінцевою метою федералістів створення на засадах централізації та передачі політичних повноважень на найвищий рівень наднаціонального суб'єкта міжнародних відносин. При цьому науковець розкриває змістовні маркери федералістського підходу, а саме: соціологічний, що зумовлений соціальною активністю людей, та конституційний як засіб пом'якшення централізованих дій держави [13, с. 146–150].

Теорія функціоналізму та неофункціоналізму (її прибічниками є Р. Вульф, Р. Кеохейн, Л. Ліндберг, Д. Мітрані, Д. Най, П. Тейлор, Е. Хаас, С. Шайнгольд, Ф. Шміттер) інтерпретує міжнародну інтеграцію як процес поступового переходу від традиційної міждержавної системи відносин до функціональної спільноти з перерозподілом владних повноважень, їх делегуванням від держави до наддержавної деполітизованої структури з високим рівнем функціональної ефективності [10]. Таке світоглядне бачення інтеграційних процесів виключає деполітизованість взаємодій і не може бути обмежене співпрацею виключно експертів без політиків. Також Д. Мітрані доводив недоцільність федеративного устрою чи континентального управління, оскільки вважав федерацію статичним, штучним і територіально обмеженим утворенням, натомість акцентував на актуальних нині впливах міжнародних організацій, мережі яких у наш час здійснюють динамічну трансформацію міжнародних відносин. Неофункціоналізм як відповідь на прогалини у класичній федералістській концепції та на претензії до функціоналістської течії передбачає низку концептуальних змін: осмислення держави як арени, що слугує діяльності соціальних суб'єктів у реалізації власних інтересів; міжнародні відносини розглядаються як взаємодія соціальних акторів, а не як міждержавні ігри; виникнення регіональної інтеграції розглядається як наслідок перспективності наднаціональних інституцій проти національних.

У контексті концепції «переливів» Е. Хааса прогрес інтеграції можуть представляти три елементи: «технічний/функціональний перелив» як процес, за допомогою якого співробітництво в одній сфері буде вимагати подальшого співробітництва в іншій сфері; «політичний перелив» як зміна в очікуваннях і діях суспільства через нову політику на європейському рівні; «географічний перелив» як прояв впливу ЄС на країни, що не є членами спільноти, наприклад прагнення інтегруватися як спосіб наблизитися до показників економічно спроможних держав – членів ЄС [8, с. 170].

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що метою євроінтеграції в контексті теорії неоекціоналізму є створення такої системи взаємодій і зв'язків між суб'єктами євроінтеграції, яка сприятиме розширенню її меж, поглибленню галузевого співробітництва та включенню до процесу нових еліт із наділенням їх відповідальністю за наслідки й ефективність інтеграційного поступу.

Представники інтерговернменталізму підкреслювали інтеграційну роль національної держави та стверджували, що вона не втрачає актуальності через євроінтеграцію. Зокрема, британський історик А. Мілвард наголошував на тому, що саме національні держави були провідними акторами європейської інтеграції, а делегування частини суверенітету ніяк їх не ослабило. Більше того,

на думку вченого, у деяких сферах політики держави – члени ЄС зацікавлені в об'єднанні суверенітетів [9].

Міжурядовий підхід розкриває зміст періодів радикальних змін у ЄС: збіг інтересів урядів країн-членів зумовлює прогрес, конфлікт цих інтересів уповільнює інтеграційні процеси. Відтак міжурядова комунікація, переговори та інституціональні взаємодії поліпшують стан розвитку всієї спільноти.

Саме міжурядовий підхід підводить нас до важливого маркера цілепокладання євроінтеграційних процесів – прагнення консолідації цілей членів спільноти. Згідно з ним метою євроінтеграції є консолідація цілей усіх її учасників. Як результат – більша сталість організації, менші ризики конфліктності, прогрес у провадженні спільної політики.

Теорія ліберального міжурядового підходу Е. Моравчика визначає процес європейської інтеграції як «дворівневу гру», учений робить висновок щодо політичної та економічної конвергенції трьох потужних і впливових держав – членів ЄС, а саме Німеччини, Франції і Великої Британії, реалізація інтересів яких є ключовим чинником євроінтеграції [12, с. 482–498]. Водночас автор наголошує на пріоритеті у формуванні загальних інтересів держав – членів ЄС за внутрішньополітичними процесами, а не наднаціональними інститутами.

Теоретики інституціоналізму та неоекціоналізму (К. Армстронг, С. Балмер, Р. Коен, П. Пірсон) наголошують на важливості ролі інститутів у здійсненні політики євроінтеграції. Вони вважають, що інституціональний вибір, зроблений у минулому, може зберігатися або бути заблокованим, визначати поведінку акторів у майбутньому. Інститути своєю чергою здатні чинити спротив змінам [15, с. 437–438]. Це зумовлено частковою автономією наднаціональних інститутів, обмеженістю часового горизонту політичних лідерів, а ще ефектом «непередбачених наслідків» інтеграційних рішень як результату складних взаємодій у межах ЄС. Як вважає П. Пірсон, такі чинники сприяють ситуації, коли створені інститути лише частково підпорядковуються національній еліті країн – членів ЄС, а їх розвиток часто залежить від взаємодії всередині наднаціональної бюрократії [14, с. 123–163].

Загалом можна виокремити два умовні підходи до євроінтеграції: «мінімалістський» і «максималістський». Для першого характерне прагнення утворення федералістського устрою за прикладом США, а другий вважає пріоритетним співробітництво держав Європи у форматі економічного союзу [18].

Змінюваність процесів, які відбуваються в політичному ландшафті Європи та світу, зумовлює появу нових концептуальних напрямів, а також розширює межі інтересів та організаційних взаємо-

дій уже існуючих. Серед концепцій, які дають можливість виокремити змістовну інтерпретацію цілей європейської інтеграції, варті уваги концепція «гнучкої євроінтеграції» та похідні від неї (В. Брант, Р. Дарендорф, Дж. Мейджер, Л. Тіндеманд), концепції «Європи концентричних кіл» та «змінної геометрії» (Е. Балладюр, Ж. Делор, А. Жюппе, Ж. Ширак), концепція «Великої Європи» (М. Емерсон, Х. Солана, Д. Тренін), концепція «європейської конфедерації» (Ф. Міттеран) тощо. До змісту «гнучкої євроінтеграції» входять концепції «Європи різних швидкостей» та «Європи à la carte» («Європа на свій розсуд») тощо [1, с. 104–109]. Гнучка інтеграція засновується на динамічних внутрішніх і зовнішніх нюансах, які корелюють аспекти права, свободи, волі, вибору, спроможності й можливості. Концепт «Європи різних швидкостей» дав початок сучасному сценарію євроінтеграції – «консолідації ЄС», який так само передбачає оптимізацію діючих процесів і повноважень, зокрема, у напрямі подолання криз та запобігання можливій їх появі. Проте час не просто виявив закономірність слабких місць об'єднаної Європи, а довів, що різні швидкості – це не лише про нових членів ЄС, які тільки-но досягли відповідності критеріям вступу, а й про «стару» Європу, котра потребує модернізації і переосмислення цілей ЄС та свого місця в ньому.

Інший напрям – концепції «Європа змінної геометрії» та «сходинкової інтеграції» (Ж. Делор, Е. Балладюр) – запропонований наприкінці 80-х рр. ХХ ст. Зокрема, Е. Балладюр характеризував організаційну структуру ЄС як нестабільне об'єднання національних інтересів і наднаціональних органів, у зв'язку із чим пропонував перегрупувати країни за такими показниками: а) політичні та правові інтереси всіх членів; б) відсталі за соціально-економічним розвитком країни; в) чинники співробітництва та взаємодії сусідніх країн [3, с. 40–45]. Е. Балладюр наполягав на утворенні навколо консолідованого «ядра» Європейського Союзу різних зон співробітництва, глибина інтеграції яких послідовно зменшується.

Головним змістом концепції «Велика Європа» є актуалізація питання європейської ідентичності, спільного культурного простору, який буде розширений шляхом так званої європеїзації та не ототожнюватиметься із суто Європейським континентом. Саме європеїзація є своєрідною альтернативою євроінтеграції: метою першої є процес політичних, економічних і соціальних перетворень, а другої – вступ до ЄС. Поняття «Велика Європа» вже у ХХІ ст. було введено в науковий обіг англійським науковцем М. Емерсоном, який залучив до неї всі країни Європи та Азії в межах євразійського суперконтиненту, оскільки переконаний у спільності для них питань стратегічної безпеки, політичних ідеологій, соціально-економічних проблем і культурних цінностей [6]. Таке непросте геополітичне утворення

автор пропонував упорядкувати в межах чотирьох моделей: 1) системи «центр – промені», яка передбачає двосторонні відносини між лідером та іншими державами; 2) системи «павутини», яку утворюють послідовні концентричні кола держав, що оточують лідера, а багатосторонні відносини здійснюються в межах кожного кола; 3) системи «матриця», для якої характерні роз'єднані відносини між лідером та комплексним регіоном, що залежать від сфери політики держави; 4) системи «кубик Рубіка», яка тотожна попередній, однак передбачає більше ніж одного лідера. Навіть у межах визначених моделей роль центру переважно належить Європейському Союзу, а що ж до Близького Сходу, то тут перспективою може стати або модель «кубика Рубіка» з провідною роллю США/ЄС/Росії, або формування другорядного чи символічного впливу більш слабких центрів [7].

Зрозуміло, що для реалізації ідей, викладених у цих концепціях, необхідне правове та структурно-функціональне забезпечення стратегії розвитку ЄС. Констатуючи свій погляд на євроінтеграцію, американський політолог Ф. Шміттер прогнозував, що чинна європейська система буде замінена федеративним або частково конфедеративним устроєм.

Отже, цілі й напрями концепту «євроінтеграція» можна звести до таких показників:

1) щодо можливості та доцільності централізувати чи децентралізувати ЄС. Ідеться про чітке структурування ЄС із виокремленням «ядра», або «центру», який би визнавався всіма учасниками спільноти та мав відповідний управлінський потенціал, високі показники розвитку й перспективи стабільного функціонування;

2) щодо впровадження системи міждержавних відносин, глибокої інтеграції політичного та економічного управління задля підвищення рівня автономії ЄС на світовій арені. І тут автономія зумовлюється федералізацією спільноти, формуванням єдиного організму – учасника геополітичних і торговельно-економічних процесів;

3) щодо європейської ідентичності, зокрема культурно-цивілізаційної, пошук та спільне визнання якої і є запорукою об'єднання Європи. Тут успішність організаційної структури, компромісність у співвідношенні національного й наднаціонального визначалася саме культурним штамом, а відтак і історичною традицією інституціонального виміру управління.

Такий напрям визначення цілей євроінтеграції разом із перспективністю має й ризики: з одного боку, об'єднана Європа володіє потенціалом до розширення кордонів, які відчутно переважають над межами сучасного ЄС, а з іншого – така перспектива включає також ті країни, які або не відповідають чинним критеріям вступу до ЄС, або тривалий час із різних причин взагалі були

дистанційованими та навіть ворожими до цього наднаціонального утворення.

Висновки. Унаслідок проведеного дослідження вважаємо за доцільне надати декілька важливих висновків, які концептуалізують цілі й напрями європейської інтеграції:

1) концептуалізація євроінтеграційних процесів має навздогінний характер. Попри те, що наукове обґрунтування європейської інтеграції спирається на теорії міжнародних відносин та інтеграції, концептуальні сценарії і підходи до визначення стану й перспектив розбудови ЄС виходять із практики розвитку наднаціональної спільноти, відносин між країнами-членами, запиту нерезидентів щодо розширення меж ЄС;

2) ключовим елементом і змістовною цінністю поняття «європейська інтеграція» є саме інтеграційний компонент, який уособлює як процес, так і формат відносин;

3) європейськість інтеграції означає територіальні межі та кінцеву мету з прив'язкою до конкретного наднаціонального утворення. Водночас варто зважати на те, що проаналізовані теорії можуть бути застосовані також для інкорпорації до інших міждержавних об'єднань, галузевих союзів тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудкевич В. Євроінтеграційний дискурс політологічних досліджень в Україні. *Регіональні студії*. 2021. № 25. С. 104–109.
2. Подебрад І. Трактат про встановлення миру у світі християнському. Чернівці : Десна Поліграф, 2016. 28 с.
3. Balladur E. *L'Europe autrement*. Paris : FAYARD, 2006. 207 p.
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/integration> (дата звернення: 21.07.2021).
5. Cartou L. *Communautés européennes*. Paris : Dalloz, 1992. 542 p.
6. Emerson M. Towards a Greater Eurasia: Who, Why, What, and How? *Global Journal of Emerging Market Economies*. 2014. № 6. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/towards-greater-eurasia-who-why-what-and-how/> (дата звернення: 04.04.2021).
7. Emerson M., Tocci N. *The Rubik Cube of the Wider Middle East*. Brussels : CEPS, 2003. 219 p. URL: <http://aei.pitt.edu/32576/> (дата звернення: 20.05.2021).
8. Haas E. Turbulent Fields and the Study of Regional Integration. *International Organization*. 1976. № 30. P. 169–199.
9. Hatton L. *Theories of European Integration*. *Civitas: Institute for the Study of Civil Society*. 2015. URL: <https://www.civitas.org.uk/content/files/OS.16-Theories.pdf> (дата звернення: 22.04.2021).
10. Mitrany D. *Working Peace System: An Argument for the Functional Development of International Organization*. Chicago : Quadrangle Books, 1966. 221 p.
11. Monnet J. *A grand design for Europe*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1988. 57 p. URL: <http://aei.pitt.edu/4561/1/4561.pdf> (дата звернення: 24.05.2021).

12. Moravcsik A. Preferences and Power in the European Community. A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*. 1993. № 31/4. P. 482–498.

13. Pentland Ch. *International Theory and European Integration*. London : Faber and Faber, 1973. 283 p.

14. Pierson P. The Path to European Integration: A Historical Institutionalist Analysis. *Comparative Political Studies*. 1996. № 29. P. 123–163.

15. Pollack M. The New Institutionalisms and European Integration. *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*. 2008. № 1. URL: <https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/pdf> (дата звернення: 14.03.2021).

16. Schuman R. *Pour l'Europe*. 5e éd. Genève : Les Editions Nagel S.A., 2010. 165 p.

17. Sengoku M. Emerging Eastern European Welfare States: A Variant of the “European” Welfare Model? 2003. URL: https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/3-2_Sengoku.pdf (дата звернення: 18.01.2022).

18. Staab A. *The European Union explained: institutions, actors, global impact*. Bloomington : Indiana University Press, 2011. 211 p.

19. Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community. *Official Journal of the European Union*. 2007. URL: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/en/> (дата звернення: 23.10.2021).

REFERENCES:

1. Dudkevych, V. (2021). Yevrointehratsiyni diskurs politolohichnykh doslidzhen v Ukraini [European integration discourse of political science studies in Ukraine]. *Rehionalni studii – Regional studies*, no. 25, pp. 104–109 [in Ukrainian].
2. Podebrad, I. (2016). *Traktat pro vstanovlennia myru u sviti khrystyianskomu* [Treatise on establishing peace in the Christian world]. Chernihiv : Desna Polihraf, 28 p. [in Ukrainian].
3. Balladur, E. (2006). *L'Europe autrement* [Europe differently]. Paris: FAYARD, 207 p. [in French].
4. n/a (2021). Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/integration> [in English].
5. Cartou, L. (1992). *Communautés européennes* [European Communities]. Paris: Dalloz, 542 p. [in French].
6. Emerson, M. (2014). Towards a Greater Eurasia: Who, Why, What, and How? *Global Journal of Emerging Market Economies*, no. 6. Retrieved from: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/towards-greater-eurasia-who-why-what-and-how/> [in English].
7. Emerson, M., Tocci, N. (2003). *The Rubik Cube of the Wider Middle East*. Brussels: CEPS, 219 p. Retrieved from: <http://aei.pitt.edu/32576/> [in English].
8. Haas, E. (1976). Turbulent Fields and the Study of Regional Integration. *International Organization*, no. 30, pp. 169–199 [in English].
9. Hatton, L. (2015). *Theories of European Integration*. *Civitas: Institute for the Study of Civil Society*. Retrieved from: <https://www.civitas.org.uk/content/files/OS.16-Theories.pdf> [in English].

10. Mitrany, D. (1966). *Working Peace System: An Argument for the Functional Development of International Organization*. Chicago: Quadrangle Books, 221 p. [in English].
11. Monnet, J. (1988). *A grand design for Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 57 p. Retrieved from: <http://aei.pitt.edu/4561/1/4561.pdf> [in English].
12. Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community. A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*, no. 31/4, pp. 482–498 [in English].
13. Pentland, Ch. (1973). *International Theory and European Integration*. London: Faber and Faber, 283 p. [in English].
14. Pierson, P. (1996). The Path to European Integration: A Historical Institutional Analysis. *Comparative Political Studies*, no. 29, pp. 123–163 [in English].
15. Pollack, M. (2008). The New Institutionalisms and European Integration. *Webpapers on Constitution-alism & Governance beyond the State*, no. 1. Retrieved from: <https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/.pdf> [in English].
16. Schuman, R. (2010). *Pour l'Europe [For Europe]*. 5th ed. Geneva: Les Editions Nagel S.A., 165 p. [in French].
17. Sengoku, M. (2003). Emerging Eastern European Welfare States: A Variant of the “European” Welfare Model? Retrieved from: https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/3-2_Sengoku.pdf [in English].
18. Staab, A. (2011). *The European Union explained: institutions, actors, global impact*. Bloomington: Indiana University Press, 211 p. [in English].
19. n/a (2007). Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community. *Official Journal of the European Union*. Retrieved from: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/en/> [in English].

The concept “European integration”: historical and political discourse

Vonsovych Sergiy Gennadiiovych

Doctor of Political Science,
Professor at the Department of Political
Science and Philosophy
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University
Ohienko str., 61, Kamianets-Podilskyi,
Khmelnitskyi region, Ukraine

The article is devoted to the conceptual analysis of the concept of “European integration” with the purpose to highlight both the relevance and importance of the specified directions and approaches for understanding the temporal variability of the content and goals in politics. It looks at the emergence and development of the concept, the ideological and theoretical justification of the purpose, goals and directions of the European integration policy, which formed the essence of the concept “European integration”; it analyzes the forms and approaches of various theoretical directions of the formation of European integration. It is proved that the basis of the united Europe of the 20th century after the Second World War contains the thesis of a common European identity and a significant economic potential for the integration of European countries. European culture, identity, values, heritage are always a priority in public discussions as an argument in favor of the unquestionable unity of Europe. Different spectrum of theories of European integration, which are important in the conditions of modern European practices, are under analysis, in particular, federalism and neo-federalism, functionalism and neo-functionalism, institutionalism, intergovernmentalism (intergovernmentalism). On the basis of the analyzed facts and the theoretical basis, a conclusion is made about the catch-all nature of the conceptualization of European integration processes. Despite the fact that the scientific justification of European integration is based on the theory of international relations and integration, the conceptual scenarios and approaches to determining the state and prospects of the development of the EU come from the practice of the development of a supranational community, relations between member countries, and the request of non-residents regarding the expansion of the borders of the European Union. It is emphasized that the described theoretical models that form the concept unite the priority of the economic component as economic drivers, embodied in the idea of a common market and other preferences for the EU member states, that motivated the members of the community to consolidate efforts to strengthen the position of the European Union, its development, and sometimes simple preservation. It was found that the main ascertaining conclusion is the change of the essence of European integration precisely in the context of the transformation of the principle of goal setting: from unification for the sake of monopolistic domination through the idea of peace, striving for economic self-sufficiency and competitiveness to finding ways to preserve the integrity of the European Union and markers of its identity.

Key words: concept, theory of politics, theories of international relations, European integration, historical and political discourse, methodology of political science.